

שני י"ב שנים

שון שפירא) סירב להיענות לדרישת בן-גוריון שלא להי עמיד את בארי לדין.

מעשיו ותעלוליו של "איסר הקטן", בימים שבהם שלט ככיפה, משמשים עד היום נושא לוויכוחים ולמחקרים. השייבית שלו עמד מחוץ לחוק, ונהנה מחסותם המוחלטת של בן-גוריון ופרס. הוא היווה מכשיר מיפלגתי מובהק, ריגל אחרי יריביו הפוליטיים של בן-גוריון, שתל מכשיריהאזנה במישי רדים של מיפלגות, רדף את "השבועון המסויים", ועוד ועוד. כל שאר עיתוני המדינה חיפו עליו. "איסר הקטן" יכול היה להשתיק כל עניין מבלי להורק לצנזורה. די היה בפניה שלו ל"ועדת העורכים" של העיתונות היומית.

החשאיות של המנגנון, והשתקת עצם קיומו, שימשו כמובן גם תירוץ למחרל מישי-פטי המטיל את צילו גם על פרשת השבוע: אי חקיקת חוק להסדרת פעולתם של שירותי הביטחון.

כניגוד למדינה מתוקנת כמו ארצות-הברית, שם קיים חוק הקובע כמרויך כמה רשאים שירותי-הביטחון לעסוק, והמטיל עליהם פיקוח פרל-מנטרי קפדני ביותר. אין בישראל שום חוק. כל שירותי-הביטחון של ישראל עומדים מחוץ לחוק עד עצם היום הזה. איסר הקטן סולק עליידי דויד בן-גוריון עצמו, כאשר הגריש את הסאה ופתח במערכה פרטית נגד "המרענים הגרמניים" במצרים. הראל יום או מסע של היסטריה מפוברקת, כאילו מייצרים מרענים אלה, "פצצות קובאלט" להשמדת ישראל. בן-גוריון, שפלירטט או עם קונראד אדנאור, ראש ממשלת-גרמניה, התרגו והדיח את הראל.

כעבור כמה חודשים הורח גם בן-גוריון עצמו מן השלטון, והיה נדמה שהחלה תקופה חדשה בכל הנוגע לשירותי-הביטחון. הצמרת התחלפה בהדרגה, הוכנסו נוהלי-עבודה אחרים. היה נדמה שהשב"כ שינה את עורו

פרשת-השבוע לפרשות כימי בן-גוריון. גם תוכן הפרשה עצמה היתה דומה מאוד.

אחד מסימני-ההיכר של תקופת בן-גוריון היה מעמדם של שירותי-הביטחון.

שירותי-הביטחון, ובעיקר שרותי-הביטחון הכללי (שכונה אז "שייבית", בעוד שכיום הוא מעדיף את ראשי-התיבות שב"כ), עמדו מחוץ לחוק ומעל לחוק.

איש לא העז למתוח עליהם ביקורת — הן בשל חרדתו הקודש והילת-הביטחון שבהן זכו בימי הפולחן הבן-גוריוני, הן בשל האיסור החמור להזכיר את עצם קיומם.

העולם הזה (השבועון המסויים), לפי הצופן של הימים ההם) היה אז כלי-התיקשורת היחיד שהעז לרבר על גופים אלה, כשהוא משתמש גם הוא בשבצופו, שהומצא על-ידי: "מנגנון-החושך".

בראש המערכת הזאת עמד איסר הראל, שנשא בתואר הרישמי (אך הסודי) "הממונה על שירותי-הביטחון". הראל, שהיה תחילה ראש השב"כ, עלה לדרגת הממונה וראשי-המוסד, והשאיר את השייבית עצמו בידי אחד מנאמדי ניו, עמוס מנור. הציבור הרחב לא ידע כלל על קיומו.

כחוגים מצומצמים של יודעי-דבר כונה בשם "איסר הקטן" — הן בשל קומתו הקצרה, הן כדי להבדיל בינו ובין "איסר הגדול" — איסר בארי, ראש שירותי-הדיעוץ של ההגנה, שהיה גבהיקומה. איסר בארי, שנפטר בשנים הראשונות של המדינה, היה האישי שפקד להוציא להורג את המהנדס הירושלמי טוביאנסקי, בחשד של ריגול לטובת הבריטים, אחרי "מישי-פטישרה" בלתי-חוקי.

גם שמו של בארי הועלה השבוע שוב, כי גם במיקרה שלו התלקחה מחלוקת בין היר-עני-המישפטי לממשלה וראשי-הממשלה. היועץ (יעקב-שיימי

אנשי שב"כ וחילולים (מימין: תת-אלוף מרדכי, מחזיק באקדחו ומוביל את החוטף) חזרה לימי בן-גוריון

רצח בלי רוצחים

טרה והצבא. כל החומר שנאסף הועבר לפרקליטות-המדינה, כדי שזו תחליט אם יש מקום להעמיד מישו לדין על מות שני החוטפים — ואם כן, את מי.

בפרקליטות הוקמה ועדת-חקירה חדשה, בראשותו של פרקליט-המדינה יונה בלסמן. חקירה זו התמשכה חודשיים ארוכים.

בשלב מסויים של החקירה, כשלא נראה סופה באופק, כתב מרדכי מיכתב ארוך ליועץ המישפטי לממשלה, כי מיכתבו פירט את כל מהלך-האירועים של אותו לילה, עד הבוקר, שבו חילץ את הנוסעים הפצועים והמבוהלים מירי החוטפים.

הוא הודה במיכתבו, בן 10 העמודים, שהיכה את החוטפים כדי להוציא מפייהם אינפורמציה שנראתה בעיניו באתו רגע רבת-חשיבות להצלחת חייה אדם. הוא הסביר שזה היה תפקידו לברר אם יש מיטען באוטובוס, וזו היתה, לרבויו, הדרך היחידה באותו רגע. אחרי שקיבל את התשובות שביקש, מסר את השניים לידי אנשי השב"כ. בעקבות הודאתו זו של מרדכי, הוא הועמד לדין מישמעתי, לפני דן יחיד, האלוף חיים נדל, על כך שהיכה את השבויים. אחרי דיון קצר, בן כמה דקות, הוא יצא זכאי.

ביטחון, כשמרדכי מחזיק בידו באקדח כמו במכשיר-הכאה, החשד העיקרי נפל עליו, החקירה בעניינו נמשכה, הקריירה הצבאית שלו עוכבה במשך זמן רב.

העיתונאים ידעו שתת-אלוף (אז) יצחק מרדכי היה אחראי על החקירה, והיה אחד מאותם שחקרו את החוטפים השבויים לפני מותם. היה זה רק טיכעי שקשרו את שמו במותם של החוטפים, במהלך החקירה או אחריה. גם שמו נאסר במשך זמן רב לפירסום עליידי הצנזורה.

מכות בראש

בגלל הרעש בארץ ובעולם, מינה הרמטכ"ל ועדת-חקירה צבאית, בראשותו של אלוף (מיל') מאיר זורע, הוועדה סיימה את חקירתה אחרי שישה שבועות. המסקנה שלה: לא ניתן לקבוע בוודאות מי הרג את שני הצעירים. הם מתו, כך נאמר ברוח, ממכות שספגו בין שלב ההשתלטות על האוטובוס לבין שלב החקירה. מסקנות ועדת-זורע לא סיפקו, כי עלה מתן ריח חזק של טיחה, והחומר הועבר לבדיקה מחודשת של המישי

לכאורה זה נראה כמוזר. לפני ואחרי תקרית זו קרו הרבה דברים אכזריים במדינה וסביבה, נמשכה מילחמת-הלבנון על הקטל וההרס שלה, פיגועים ומעשי-ניקם. אך דווקא תקרית זו ממשיכה להטעיר את המרינה.

יש לכך כמה סיבות: **●** הדבר נעשה לעיני המדינה כולה, שני שבויים חיים נהרגו. כל העקרונות הכרוכים בטוהר-הדשק, כי יחס לשבויים ובערבי-היטוד של המדינה והצבא הועמדו במיבחן גלוי.

● במקום נכחו כל המיזמי של מערכת-הביטחון — שר-הביטחון משה ארנס, הרמטכ"ל של שיק קצנ"ד יצחק מרדכי, ראש שרותי-הביטחון-הכללי, המישטרה ועוד.

● ההודעות הראשונות של צה"ל היו מבולבלות. סותרות וכמעט שיק ריות (מ...מתו בדרך לבית-החולים... נהרגו בזמן ההשתלטות...), והוסיפו שמון למדורה.

● אחרי שהצנזורה עשתה במשך שבועיים מאמץ נואש למנוע את הפירסום, גרמה התיקשורת העולמית לפיצוץ הפרשה, והיא הפכה בעלת משמעות בינלאומית. הקצנ"ד יצחק מרדכי, סבל ארוכות, הוא צולם ליד אחד השבויים החיים, שנגרר בידי אנשי

● הקרה כ"2 באפריל 1984. איכ"ע צעירים ערכים חטפו אוטובוס מלאי-נוסעים בקו 300 לאשקלון, והובילו אותו לדומה.

כדיעבד התברר שלא היה זה פיגוע רציני. הארבעה לא השתייכו לשום אירגון, ופעלו באופן פרטיזני. לא היה להם נשק חם. הם לא פגעו לרעה בנוסעים. הפצועים וההרוגה מכין הנוסעים — איירת פורטוגז — נורו וזוקא כי ריות המשחררים. ארבעים הצעירים באו ממחנה-פליטים כרצועת-עזה, שעליה נקבע השבוע ששוררים בה תנאים שהם. מעבר לקו הבושה".

על האוטובוס הוטל מצור, ולבסוף נערכה עליו הסתערות. שניים מן החרי טפים נהרגו מייד בירות. שני האחרים נלכדו חיים.

כל המשך לא היה זוכה מן הסתם בתשומת-לב, לולא היו במקום צלמרי עיתונות. שלושה מהם — וביניהם ענת סרגוסטי. צלמת העולם הזה — הנציחו את שני החוטפים מובלים מן האוטובוס, חיים והולכים על רגליהם. כמה דקות לאחר-מכן היו השניים מתים.

מה שקרה ברקות האלה הוא נושא של תעלומה, חקירות, האשמות וביורר רים, המזועזעים את המדינה עד עצם היום הזה.

במכה אחת חזרה המדינה 30 שנים אחורה, לתקופה של שילי-טון דויד בן-גוריון ונערי-החצר שלו. בימים ההם מלאה העיתונות ב"פר-שות" מיסתוריות, שגיבוריהן הפיעו בשמות-יצופן כגון "האדם השלישי", "הקצין הבכיר", "הגבר", "אישי-המילוי" אים" וכדומה.

השבוע מלאה העיתונות בשמות-יצופן דומים: "פרשה", "הפקד הבכיר", "מנגנון ממישי", "לתי מסויים" וכיוצא באלה.

היתה דרושה התערבות של התיק שורת הבינלאומית, שפירסמה את הפי רטים האמיתיים, כדי שאורחי-ישראל יזכו לדעת גם הם על מה נטוש הוויכוח בין שרי ממשלתם והיועץ המישפטי שלה. רק אז הסתבר לאזרחים — וגם לחבריי-כנסת רבים — שהעניין נוגע לראש שרותי-הביטחון-הכללי, שנחשד על-ידי היועץ המישפטי בעבירות חמורות הקשורות ברצח שני חוטפי-האוטובוס בקו 300, לפני שנתיים.

כרגיל בארץ, היו הדברים ידועים גם קודם לכן לחוג מצומצם של אנשים — אנשי שילטון, עיתונאים וסתם מזדני בים למיניהם — ובהוגים אלה פעלה חרישת-השמועות במי-לואי-הקטור.

"מנגנון" החושך חוזר

מערכת ההשתקה וההעלמה לא היתה התכונה היחידה שבה דמתה תצלום של צלמת העולם הזה, ענת סרגוסטי.